

АНАЛІЗ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ»

УДК 658.821:338.432

Чупікова М.В., студентка 4 курсу

ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація: Робота присвячена визначенню змістовного наповнення поняття «конкурентоспроможність». Досліджено існуючі підходи до трактування цього терміну. Визначено їх переваги та недоліки. Проведено аналіз чинників конкурентоспроможності. Запропоновано власне бачення структурних компонент на основі визначених критеріїв.

Ключові слова: конкурентоспроможність, фактори конкурентоспроможності, ефективність діяльності підприємства.

Annotation: The work is devoted to the definition of content the concept of "competitiveness". Existing approaches to the interpretation of this term are investigated. Their advantages and disadvantages are determined. Conducted analysis of factors of competitiveness. We propose our own vision of structural components based on certain criteria.

Key words: competitiveness, competitiveness factors, efficiency of enterprise activity.

За часів світової фінансової кризи, що у сукупній дії з іншими ситуаційними чинниками призвела до стагнації економіки в країні, набувають особливої актуальності питання, пов'язані із забезпеченням конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Останні спроби інтеграції до європейського та світового економічного простору виявили суттєві недоліки як у функціонуванні самих підприємств, так і у концептуальному баченні самих перспектив виходу із наявного скрутного становища. А отже, планування стратегічних заходів щодо підвищення конкурентоспроможності, потребує в першу чергу уточнення теоретичних концептів для створення можливостей щодо побудови механізму економічних трансформацій, вірної оцінки процесів та наявного потенціалу, а також формування конструктивного сприйняття усієї сукупності економічних чинників, які обумовлюють зміцнення позицій підприємств на ринку.

Дослідженню конкурентоспроможності та методів її оцінки і підвищення присвячено значну кількість праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Такими відомими науковцями, як М. Портер, Р. Фатхутдінов, Й. Ліфіц та багатьма іншими визначено сутність цього явища, ґрунтовно досліджено чинники, що обумовлюють

стан конкурентоспроможності. Проте питання структури конкурентоспроможності в період кризи, що супроводжується тотальною нестачею різних видів ресурсів, досліджено не достатньо, а отже воно потребує подальшого вивчення та висвітлення.

Метою є уточнення структури конкурентоспроможності підприємства в умовах кризи.

Фінансова криза – це гостре погіршення значної кількості фінансових показників, яке безпосередньо не пов'язане з циклом, в основі якого, на думку С. Вайна, знаходиться падіння ліквідності, викликане недооцінкою соціально-економічних процесів [1]. При цьому адаптивні можливості стосовно пристосування до зовнішнього середовища різко падають, а маневрування ресурсами стає значно обмеженим. Саме в такі періоди вкрай актуальним стає забезпечення конкурентоспроможності підприємства, як засобу збереження бізнесу та потенційного розвитку.

Найбільш узагальнено конкурентоспроможність визначають як потенційну або реалізовану здатність підприємства до ефективної діяльності у зовнішньому середовищі [2].

На думку Р. Фатхутдінова конкурентоспроможність – це властивість об'єкта, що характеризує ступінь реального чи потенційного задоволення ним конкретної потреби в порівнянні з аналогічними об'єктами, що існують на ринку [3]. Однак за такого підходу дуже складно визначитися з тим, яким саме чином об'єкт набуває цієї властивості, а отже, такий підхід потребує подальшого уточнення структури конкурентоспроможності для отримання можливостей щодо її цілеспрямованої зміни та підвищення.

М. Портер визначає конкурентоспроможність підприємства як здатність успішно оперувати на конкретному ринку (регіоні збуту) у даний період часу шляхом випуску і реалізації конкурентоспроможних виробів і послуг [4]. Таке визначення дозволяє опанувати саму сутність конкурентоспроможності, та визначити джерела її походження: виробництво та реалізацію. Проте вже надалі М. Портер говорить і про важливість урахування зовнішніх чинників. Таким чином, конкурентоспроможність за М. Портером є нічим іншим, як результатом оцінювання можливостей щодо виробництва та реалізації продукції компанією відповідно до поточної чи майбутньої ситуації на ринку. Втім, питання структури формування конкурентоспроможності залишається невизначеним за умови обмеженості ресурсів, коли дістатися балансу п'яти сил немає можливості, а отже – коли постає завдання пошуку оптимізації використання наявних ресурсів, чи навіть знаходження максимуму (maximin) за параметрами функціонування підприємства.

Т. Макаровська та Н. Бондар розглядають конкурентоспроможність підприємства як здатність виробляти конкурентоспроможну продукцію за рахунок ефективного використання трудових і фінансових ресурсів [2]. Тим самим джерелами конкурентоспроможності визнаються внутрішні процеси організації, розвиток та координація яких і становитиме сутність її підвищення.

Більш структурований підхід до розуміння конкурентоспроможності демонструє Й. Ліфіц: він визначає групи чинників якості та ціни продукції, а також макроекономічні чинники. Відповідно, до першої групи віднесено фактори виробничі (сировина, конструкція, рецептура, технологія), збутові (умови транспортування, зберігання), сервісні (допомога у виборі товару тощо). Другу групу склали: економічна політика держави, стан нормативно-технічної бази, фінансової системи, зовнішньоекономічна стратегія країни, науково-технічний потенціал, рівень розвитку інформаційних технологій, вартість ресурсів, географічне, політичне і економічне становище країни, продуктивність праці, витрати виробництва [5]. Таким чином Й. Ліфіц подає більш конкретизоване визначення чинників конкурентоспроможності, проте при цьому поза увагою залишаються системні ефекти від взаємодії чинників, а також той факт, що вплив і вага кожного з них на загальний рівень конкурентоспроможності можуть з одного боку – залежати від специфіки галузі чи регіону, а з іншого – можуть динамічно змінюватись у часі. ✕

Аналізуючи складові конкурентоспроможності, Г. Ткачук говорить про те, що її створює набір та взаємодія таких характеристик, як: ефективне господарювання і протистояння конкуренції з боку інших суб'єктів господарювання; наявність ефективної стратегії конкурентного розвитку; утримання та реалізація конкурентних переваг; виробництво конкурентоспроможної продукції; забезпечення розширеного відтворення господарської діяльності та можливість адаптації до кон'юнктурних змін [6]. Варто погодитися з тим, що конкурентоспроможність має інтегральний характер, проте, слід звернути увагу на те, що автор не відокремлює цільові стани та контрольовані змінні – процесуальні чинники. Так, наявність ефективної стратегії є швидше наслідком практичної реалізації інших переваг, ніж самостійним чинником. А отже, конкурентну стратегію доцільно розглядати не як чинник, а як інструмент забезпечення конкурентоспроможності. Ефективне господарювання, знову ж таки, це лише результат оптимального використання внутрішніх ресурсів підприємства, який впливатиме на конкурентоспроможність, але який не може розглядатися як окремий чинник, і який обумовлюється саме використанням внутрішнього потенціалу стосовно вимог зовнішнього середовища.

Узагальнюючи існуючі погляди на природу, джерела і структуру конкурентоспроможності, відповідно до умов кризи можливо запропонувати розглядати останню як інтегральну порівняльну оцінку сукупності ресурсних та процесних переваг, які має підприємство по відношенню до конкурентів, та які можуть бути використані з метою забезпечення виживання підприємства у конкурентному середовищі. На відміну від існуючих, таке тлумачення конкурентоспроможності надає можливість розглядати структуру ресурсних та процесних конкурентних переваг, а отже – підвищити керованість процесів забезпечення конкурентоспроможності.

У подальших дослідженнях варто зосередити увагу на визначенні ключових параметрів оцінки чинників конкурентоспроможності, та з'ясувати галузеві і регіональні відмінності, що притаманні вітчизняним підприємствам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайн С. Глобальный финансовый кризис: Механизмы развития и стратегии выживания / С. Вайн. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2009. – 302 с.
2. Макаровська Т.П. Економіка підприємства: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Т.П. Макаровська, Н.М. Бондар. – К.: МАУП, 2003. – 304 с.
3. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации: учебник / Р.А. Фатхутдинов. – 2-е изд. – М. : ЭКСМО, 2005. – 544 с.
4. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М.: ИД «Вильямс», 2005. – 608 с.
5. Ліфіц Й.М. Теорія и практика оцінки конкурентоспроможності товарів і послуг / Й.М. Ліфіц. – М.: Юрайт, 2001. – 224 с.
6. Ткачук Г.Ю. Елементи механізму формування конкурентоспроможності підприємств / Г.Ю. Ткачук // Вісник ЖДТУ. – 2012. – №1. – С. 218–222.

Науковий керівник

к.е.н., доц. Ушкальов В.В.